

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

8. De divisione Iuris Canonici, ejusque speciebus & partibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

nam nempe beatitudinem vitamque Christianorum talem, quam salus aeterna seu sempiterna beatitudo post hujus vitae terminum sequatur, in omnibus intuetur, atque in eundem instar sagittarum respicit ac collimat, & in eum cives suos per mores, homine Christiano dignos, reducere ac dirigere nititur: ita etiam necesse sit, ut diversae quoque sint leges, & diversa jura, quibus utraque Respublica ad finem sibi propositum & accommodatum dirigatur. Ac proinde necessum, aliud esse Jus Civile, quo Respublica civilis, alterum Canonicum, quo Respublica Ecclesiastica regatur, & ad suum finem perducatur; idque praeter & ultra legem naturalem & divinam; quandoquidem Deus suis legibus non omnia in particulari statuerit, quae ad spirituale regimen Ecclesiae suae convenire possunt; necita omnia in particulari determinari ac definiti poterunt, ut essent incommutabilia; sed necessum fuerit, Christum Ecclesiae suae Ministris ac Pastoribus multa pro temporum, locorum, personarum, similitumque circumstantiarum varietate, novis legibus statuenda, disponenda, ac moderanda relinquere.

5. Incepit verò Jus Canonicum jam inde ab exordio nascentis Ecclesiae. Siquidem ab ipsismet Apostolis Traditiones quaedam ac Constitutiones ad Ecclesiam debite gubernandam emanarunt, quae non aliud fuerunt, quam Canones illi Apostolorum, per clementem Romanum in unum congesti, quibus semper usque est, hodieque utitur Ecclesia: Constitutiones pleniores de Sacramentis, ministris, ac ritibus Christianis, per eundem Clementem cum praedictis Canonibus in libros quosdam redactae. Et licet ita exiguis fontibus initio contineretur hoc Jus Canonicum, tamen successu temporis, paulatim, ut fieri solet, crescente omni legislatione, varijs novis Traditionibus, Canonibus, & Decretis editis, varijsque Concilijs Oecumenicis & Provincialibus celebratis, pro exigentia negotiorum & status Ecclesiae, crevit potissimum à tempore Constantini, ut patet *can. Canones Dist. 15*. Fueruntque hujusmodi Canones & Decreta super addita, paulatim per diversos in diversa volumina redacta, prout videre licet admodum Boëtium Eponem, *De jure sacro lib. 2.* postea etiam diligemus.

§ VIII.

De divisione Juris Canonici, ejusque speciebus ac partibus.

1. *Divisio Juris Canonici in scriptum & non scriptum.*
2. *Corpus Juris Canonici quibus constat libris.*
3. *Oeconomia & dispositio Decreti Gratiani.*
4. *Quo pacto Capita decreti allegari soleant.*
5. *Quid Palae nomine in Decreto intelligatur.*
6. 7. *Decretalium origo, appellatio & dispositio.*
8. *Sextus Decretalium.* 9. *Clementina.*
10. *Extravagantes Joannis xxii, & Communis.*
11. *Septimus Decretalium Pet. Matthaei.*
12. *Decretum Gratiani quatenus auctoritatem juris habeat.*
13. *De inscriptione Decreti, an ea genuina.*

1. **D**ividitur Jus Canonicum in Jus Canonicum scriptum & non scriptum. Scriptum dicitur firmius & nobiliter non scripto: firmius quidem propter scripturam, § *Constat, Institut. De jure nat. gent. & civili, l. Contrahitur D. De pignoris* nobiliter verò, tum ratione principij, nempe Pontificis, à quo dimanat; cum interim consuetudo usu populi introducatur, & quidem tacito Principis consensu, scriptum verò expresso; unde dicitur divinitus per ora Principum promulgatum, *l. fin. Cod. De praescriptione longi temporis. can. fin. xvi. qu. 3.* tum ratione antiquitatis, quia prius constitutum: nam consuetudo legem imitatur, § *Ex non scripto Institut. de jure natur.* & pro lege suscipitur, cum deficit lex, *can. Consuetudo Dist. 1.*

2. Universum autem Corpus Juris Canonici scripti, quo hodie in scholis ac foro utimur, constat Decreto Gratiani, quinque libris Decretalium Gregorij Noni, sexto Decretalium Bonifacii Octavi, Decretalibus Clementis Quinti, & denique Extravagantibus tam Joannis xxii. quam Communibus, id est, aliorum summorum Pontificum.

3. Decretum Gratiani dividitur in tres partes Principales. Prima continet centum & unam Distinctiones: quarum viginti prioribus Gratianus agit de Juris Ecclesiastici elementis, principijs, fontibus, atque dignitate. Inde usque ad 93. agit de Cleri seu personarum Ecclesiasticarum origine, institutione, ac forma instituendi, vitâ, moribus, atque officijs, & inde

& inde usque ad finem ultimæ distinctionis, de principatu Pontificis, & universa jurisdictionis Ecclesiasticæ sive Pontificiæ præstantia non solum præ omni cæterorum Ecclesiasticorum potestate, sed & præ cuncto sæculari simul imperio, sive Regum, sive Imperatorum sive Principum quocumque.

Secunda pars dividitur in triginta sex Causas: quarum singulæ in Quæstiones dividuntur, & quælibet Quæstio in Capita. In quibus agit Gratianus de generibus causarum seu judiciorum, sub Ecclesiasticam jurisdictionem cadentium, incipiendo à criminalibus, & pecuniariis subjungendo, permixtis tamen subinde criminalibus, cum pecuniariis, pro multiplici quæstionum ex unaquaque causa resultantium varietate: excepto, quod Causæ trigessimæ tertiæ, quæ est matrimonialis. Quæstio tertia cõtineat tractatum de pœnitentiâ, divisum in septem distinctiones, distinctas quoque per Capita; occasione dubij quo quærebatur, An ex confessione soli Deo factâ, quam mulier quædâ à viro separata fecisse proponebatur, peccatû deleri posset.

Tertia denique pars continet tractatum de Consecratione, divisum in quinque distinctiones, subdivisas etiam per Capita: in quarum Distinctionum prima agit Gratianus de consecratione Ecclesiarum, & Missarum celebratione, in secunda de Venerabili Sacramento Eucharistiæ inter Missarum solemnias offerendo: in tertia de Festis & Ecclesiasticis cæremoniis promulgandis & obliandis: in quarta de Baptismi Sacramento; in quinta denique de Sacramento Confirmationis & Jejunij Ecclesiæ. Atque ita patet, primam & tertiam partem decreti Gratiani esse potissimum juris publici, cum partim ad Magistratus Ecclesiasticos, partim ad Sacramenta Christiana cæremoniasque Christianus pertineat, secundam verò partem esse propriè ipsorum judiciorum, seu causarum quarumcumque, ad forum Ecclesiasticum spectantium, ut rectè tradit Boëtius Epi, mihi quondam, dum Philosophiam apud Duacenses in Collegio Marchianensi profiterer, in Jure præceptor plurimum recolendus. *De Jure sacro lib. 2. cap. 2. n. 97.*

4. Solent autem Capita decreti Gratiani citari sub nomine Canonum: & quidem quatuor modis primò, hoc modo, *can. Humanum di-*

stinct. 1. can. Constitutio distinct. 2. vel hoc modo, distinct. 1. can. Humanum distinct. 2. can. Constitutio sic quod Humanum & Constitutio sint principia capitum, quæ illis Distinctionibus continentur. Secundo hoc pacto, 1. g. 1. can. quicumque studet: 6. g. 2. can. Si tantum; vel hoc modo, can. Quicumque studet 1. g. 1. can. Si tantum 6. g. 2. id est prima Causa g. 1. 6. Causa g. 2. & sic de alijs. Tertio modo Capita tractatus de Pœnitentiâ solent sic allegari, de Pœnitentiâ distinct. 3. can. Reperiuntur vel hoc pacto, can. Reperiuntur de Pœnitentiâ distinct. 3. Quarto denique Capita tractatus de Consecratione solent hac forma citari, de Consecratione distinct. 1. can. Vasa de Consecratione distinct. 1.

5 Reperiuntur tamen in eodem Decreto quædam Capita, quæ inscribuntur sub nomine *Paleæ*: quo nomine quid veniat intelligendum, variant interpretes, ut videre licet in Admonitione ad Lectorem, eodem Decreto editionis Gregorianæ præfixa, & notat Joan. Uffel. *ad Covar. lib. 4. Var. resolut. cap. 11.* Verius videtur *Paleæ* esse additiones quasdam ad primam collectionem Gratiani postmodum factas, sive ab ipsomet Gratiano, sive ab alijs. Quas non esse contempnas constat vel ex eo, quod multæ & in Decretalibus, & apud verustiores Gratiani collectores, habeantur, prout refertur in eadè Admonitione.

6 Quantum verò ad quinque libros decretalium Gregorij Noni attinet, earum compilatio seu collectio prodijt mandato ejusdem Pontificis per Raymundum, illius Capellanum & Pœnitentiarium, anno Domini circiter 1230. & per eam omnes anteriores Decretalium editiones ac compilationes, quæ variæ erant, partim approbatæ, partim reprobatæ, ut videre licet apud Boëtium Eponem, *lib. 2. De Jure sacro à n. 12.* abrogatæ fuerunt, ita ut tum temporis universum Juris Canonici corpus hisce duobus solis voluminibus contineretur, Decreto in quâ Gratiani, & quinque libris decretalium Gregorij IX. Quos sub nomine *Decretalium* potius edidit, quam sub nomine *Decreti*, uti Gratianus suum opus ediderat, sumpta appellationis ratione à majori parte eorum, quæ in ijs continentur. Nam quia in his libris duplo plures sunt Epistolæ SS. PP. quàm sint reliquæ auctoritates simul junctæ; apud Gratianum verò è contra longè plura Conciliorum decreta, quàm

B

Ponti.

Pontificum Constitutiones vel decretales Epistolæ: ideo Gratianus suam collectionem seu compilationem *Decretum* appellavit & Gregorius Nonus suam, *Decretales*.

7. Solentque Decretales citari sub nomine *Extra*, & quidem brevitaris causâ hoc signo, & etiam nulla librorum mentione facta, v. g. *c. Quoties 1. de pactis c. Tua nos de iurejur.* quasi essent extra Gratiani decretum, quod prius tempore fuit; vel simpliciter sic, *c. Nisi essent de prabendis*, quia per excellentiam designantur libri Decretalium.

Hanc autem Decretalium compilationem Gregorius Nonus formavit ad rationem & formam Pandectarum ac Codicis: nam ut in illis Jus civile, ita & in hac compilatione omne Jus Canonicum ad iudiciorum rationem dirigitur & accommodatur. Primo enim libro in primis Juris canonici principia exponit; & mox ad ordines, gradus, jurisdictiones, & officia Magistratum, qui jurisdictioni Ecclesiasticæ præfunt, descendit: ac deinde, prout ad iudicia ipsa veniat, subjungit quædam præparatoria iudiciorum; nec non quædam, quibus controversiæ antelitis ingressum amicè componuntur, ut sunt pacta, transactiones, procurationes, postulationes, restitutiones in integrum, & arbitria. In secundo verò libro universam iudicij ordinis rationem ac modum, tam in civilibus quam criminalibus, quod multis præceptis communibus regatur, tradit & explicat. In tertio & quarto agit de materia seu causis civilibus, quæ in iudicium Ecclesiasticum deduci solent: & sunt partim solorum Clericorum, ut Ecclesiastica beneficia; partim clericorum & Laicorum simul, ut contractus, testamenta, tuis sacrorum, de quibus libro tertio; partim denique solorum Laicorum sunt peculiare & propria, ut causæ matrimoniales, de quibus libro quarto. Et denique in quinto subijcit causas iudiciorum criminales. Hisque omnibus, exemplo pandectarum, ad extremum adjungit duos Titulos generales: alterum *de verb. significatione*, alterum *de regulis juris*.

8. Gregorium Nonum subsecutus est Bonifacius Octavus, qui circa annum 1294. partim suas, partim superiorum Pontificum, ut Gregorij x. Innocentij v. Clementis iv. & anteriorum, qui inter ipsum & Gregorium Nonum

intercesserant, quin etiam ipsius Gregorij ix. novellas Constitutiones atque Decretales, ac præcipuè duorum generalium Conciliorum Lugdunensium, alterius sub Innocentio iv. circa annum Domini 1245. alterius sub Gregorio x. circa annum Domini 1273. celebratorum; Decreta totidem libris, quot ipse Gregorius ix. ipsidem singulorum librorum Titulis, licet non omnibus, compilationi Gregorianæ seu quinque libris Decretalium Gregorij ix. seorsim superadjecit. Inde factum, quod, licet hoc quoque opus Bonifacii Octavi quinque constet libris, sicut Decretales Gregorianæ, tamen sub nomine *Sexti Decretalium* citari soleat, quasi esset sextus liber specialis, & separatim libris quinque Decretalium Gregorij Noni accesserit. Unde & ejus Capita hoc pacto solent citari, *c. Volentes de privilegij in 6.* & sic de alijs.

9. Bonifacio proximè successit Clemens Quintus, qui eodem servato ordine constitutiones conc. Viennensis, ipso præside circa annum Christi 1310. celebrati, una cum cæteris constitutionibus ac decretalibus suis epistolis editioni paraverat quidem, sed eo demum rebus humanis exempto, per successorem Joannem xxii. absolutæ & publicatæ sunt sub an. Christi 1320. Et quia nihil præter solius Clementis, vel conc. Viennensis, à Clemente confirmari, constitutiones continet, ideo *Clementina* ab auctore suo vocantur, sub eoque nomine citantur hoc modo, *c. Gravis De sententia excommunicationis in clementinis*; vel sic, *Clementina Gravis De sententia excommunicationis*.

10. Paulò pòst ipse quoque Joannes xxii. suas addidit Constitutiones numero viginti, & juxta Decretalium ordinem. Eoque defuncto circa ann. Christi 1335. variæ variorum SS. PP. sequètiæ prodierunt constitutiones, annorum plus minus 150. novum jus comprehendentes. Quæ constitutiones tam Joannis xxii. quam aliorum Pontificum sequentiū, quia pauca erant, nec peculiaris alicujus voluminis Decretalium nomen merebantur, idè *Extravagantes*, & Joannis xxii. & *communes* respectivè appellatæ sunt; & quidem posteriores *communes*, quia multis Pontificibus sunt communes, nec uni soli debentur, sicut *Clementina*, vel *extravagantes* Joannis xxii. Ideo autem dictæ sunt *Extravagantes*, quod antea extra corpus Juris

canonici incertâ quasi sede vagantur. Et inde adhuc idem nomen retinent, licet postmodum in ordinem librorum Juris canonici redactæ sint. Sic enim & olim *Extravagentes*, vocari ceperunt omnes Pontificiæ constitutiones quæ Gratiani volumine non erant comprehensæ, ut docet Abbas antiquus, in *præfat. Decretal. Gregorij IX. sub finem*: quamquam postmodum quoque Decretales Gregorij IX. Bonifacij VIII. & Clementis VII. hæc appellatio in usu esse desierit.

11. His postremò accessit *Septimus Decretalium*, ab eruditissimo viro D. Petro Matthæi, Jurisconsulto Lugdunensi, collectarum, & in quinque libros distributarum.

12. Addamus nunc aliquid de auctoritate Decreti, & inscriptione ejusdem. Nam de reliquis à Decreto Gratiani partibus Juris canonici dubitandum non est, quin partes juris sint, atque auctoritatem juris obtineant, quandoquidem ipsos SS. Pontifices auctores habeant, atque ab alijs etiam SS. Pontificum earum compilationes approbatæ sint, veluti Decretalium à Gregorio IX. Sexti Decretalium in concilio Lugdunensi; Clementinarum in concilio Viennensi, Extravagantium ab alijs Pontificibus. Aliud verò dicendum videtur de decreto Gratiani, quatenus ab ipso emanavit, quandoquidem Gratianus tamquam privatus homo, patriæ Etruscus, Monachus S. Felicis, Ordinis S. Benedicti, in monasterio S. Proculi Bononiæ, anno 1150. illud privato studio conscripsit, nec auctoritatem legis ferendæ habuerit. Et licet quidam velint illud ab Eugenio II. sub quo vixit, approbatum fuisse, tamen contrarium probat Boëtius Episcopus, *d. lib. 2. De iure sacro num. 135.* At vero quia passim cum reliquo Juris canonici corpore circumfertur, frequentatur, atque in scholis docetur, fidem facit, ut notat Abbas in *cap. 2. inf. de rescriptis*. Cumque Gregorius IX. Summus Pontifex reliquis partibus Juris illud annumeraverit, atque ad eum recognosci, corrigi ac repurgari, & retineri mandaverit (ut videre licet ex Epistolis eidem Decreto præfixis) non est, quoddam in hac parte amplius laboremus: modò tamen singula, quæ in eo comprehensa sunt, ad suos fontes & origines revocentur; eò quod ratione Auctorum, à quibus decreta desumuntur, major vel minor sit eorum auctoritas.

13. De inscriptione Decreti dubitatur, an genuina & legitima ea sit. Nam licet passim *Decretum Gratiani* nuncupari soleat: hanc tamen inscriptionem & improbat, & falsam appellat Ant. Augustinus, *Dialogo de emendatione Gratiani*, eo quod in nullo fere, ut inquit, veteri libro Gratiani ea inscriptio extet, sed hæc *concordia discordantium canonum*; & in melioribus editionibus singularis numerus vertatur in pluralem: exemplo Ciceronis, qui libros quosdam à se conscriptos, non de Officio, sed de Officijs, & alios non de lege, sed de legibus inscripsit. Ut proinde, cum hoc Gratiani opus non unius Decreti sit explanatio, sed Decretorum collectio, non debeat *decretum* inscribi, sed potius *decretorum collectanea*, aut *decretorum corpus*, ut vocat Innocentius III. in Epistola ad Archiepiscopum Compostellanum. Quia tamen in admonitione ad Lectorem, editioni Gregorianæ præfixa, profertur etiã vetustissima exemplaria quorum aut initio præfigitur hic titulus, *decretum Gratiani Monachi*; aut in extremo sic habetur. *Explicit decretum, compilatum à Gratiano*, varijsque Auctores etiam antiquissimi citentur, qui referunt Gratianum decretum composuisse, & in ipsa editione Gregoriana *decretum Gratiani* & vocetur, & ita nuncupari significetur: non est, cur ab hac inscriptione vulgari recedamus, in re præsertim tam dubia, potissimum cum non sit auctoribus inscribere, suos libros in singulari numero inscribere, etiam si æquè commode, aut fortè etiam commodius, in plurali inscribere potuissent. Sic enim, ne extra ipsum corpus Juris civilis exempla quæramus, libri Pandectarum, Digestum Vetus, Infortiatum, & Digestum Novum inscribuntur, cum tamen non sint unius aut alterius legis, sed infinitarum præne digestio.

14. Cur vero etiam *concordia discordantium canonum* inscribatur, ratio est, quod in hoc suo volumine Gratianus potissimum intendit, Canonum ipsorum vel veram vel apparentem contrarietatem, quæ totum jus contrurbarum fuit, *l. 1. circa finem versic. nostram autem. l. 2. in princ. cod. de vet. jure ensueando*, tollere, & ad conformitatem, consonantiamque revocare: eo quod magna vis & elucidatio Juris consistat in concordandis juribus contrarijs, aut quovis modo discordantibus, ut colligitur

gitur ex Proœmio Decretalium, § *sanè*, & Proœmio Codicis, *Constitut.* 1. habeturque in lege 1. *Cod. de novo Cod. faciendo*, & in *d. l. 2. §. sicut autem in tanta* Eoque fit, ut, licet Gratianus in hoc opere tria præcipue sibi proposuerit summa genera, ut patet ex antè dictis. ea tamen Rubricis non distinxerit, sed omnibus hanc generalem inscriptionem præfixerit, quia ad hoc maximè nititur, ut discordantes Canones ad concordiam revocet.

§. IX.

Ex quibus constat Jus Canonicum scriptum.

1. 2. Jus Canonicum quod modo ex Principum Constitutionibus & SS. Patrum sententijs constare dicatur.
3. Leges non dedignantur imitari sacros Canones, & contra.
4. Jus Canonicum à jure Civili declarationem accepit, & contra.
5. Canon summi Pontificis dictis SS. Patrum quando deroget.
6. Removetur objectio.

Constat Jus Canonicum partim ex sacrae Pagine præceptis; partim ex Conciliorum, tam universalium quam particularium, auctoritate Pontificia confirmatorum decretis; partim ex Constitutionibus ac sanctionibus SS. Pontificum, partim ex sæcularium Principum Constitutionibus, seu legibus, & sanctorum Patrum sententijs.

1. Quod tamen intelligi debet de ijs, cum Constitutionibus tum sententijs, quæ in corpus ipsum Canonicum relatæ sunt, & à Sancta Sede approbatæ: alias enim vim legis Ecclesiasticæ non habent, *can. De libellis distinct.* 20. non magis, quàm responsa prudentum sine approbatione Principum. Nec enim hoc ipso, quo Gratianus pleraque jura civilia in suum Decretum retulit, ea referri debent in numerum sacrorum Canonum: quandoquidem Gratianus ipse, ut pote homo privatus, ut antè diximus non habuerit auctoritatem ea canonizandi.

2. Idem dicendum de Patrum sententijs, quæ licet ex Leonina Constitutione, in *can. 1. distinct.* 20. post SS. PP. sacrorumque Conciliorum decreta & sanctiones, secundum in decidendis cau-

sis locum fortiantur: Juris tamen ad quod conandum non solum scientia, sed magis potestas necessaria, *d. dist.* 20. in *prin.*) auctoritatem non habent: licet, quatenus in corpus Canonicum relatæ, & à summo Pontifice approbatæ sunt, sive Principum sæcularium Constitutiones, sive sententiæ Patrum, non sit dubitandum, quin parum cum alijs Pontificum Constitutionibus vim & auctoritatem habeant, juxta illud vulgatum Justiniani, in *l. 1. §. sed neque 6. C. De vet. jure enucleando*, & à Bonifacio repetitum in *c. Si Apostolica De prabendis*, in 6. Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimus.

3. Ut autem leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacri Canones Principum Constitutionibus adjuvantur, & adjuvari debent, *c. 1. inf. de novi operis nunciat. can. Si in adiutorium 7. distinct.* 10. & *similibus alijs*, atque ad eod. etiam in foro Ecclesiastico recipiuntur, *can. Summopera 70. xl. q. 3.* dummodò sacrae Scripturae, vel Canonici sanctionibus, vel bonis moribus non adversentur, *can. 2. 4. 9. cum seqq. distinct.* 10. nec expresse statuant de rebus aut personis Ecclesiasticis, sed simpliciter loquantur, nisi forte Ecclesiæ favorem concernant, Nam de rebus aut personis Ecclesiasticis potestas sæcularis non potest quidquam valide statuere, *c. Qua in Ecclesiis 7. inf. De Constitut. & alijs similibus*; sed in illis subest Ecclesiasticis, *can. Cartum 3. distinct.* 10. eamque manet obsequendi necessitas, non auctoritas imperandi, *can. Bene quidem 1. §. cumque legata distinct.* 69. idque ex constitutione divina, *can. Lege dist.* 10.

Hinc patet, Justiniani Constitutiones in Codice & Novellis. De rebus & personis Ecclesiasticis nominatim disponentes, licet de facto olim obtinuerint, de Jure tamen Canonico nullius fuisse momenti.

4. Cæterum ubi aliquid obscurius aut minus diserte & explicite jure Canonico constitutum est, quod jure Civili apertius sit decisum aut declaratum, vel contrà; alterum ab altero interpretationem sive declarationem recte mutuatur. Unde si casus aliquis sit decisus à Jure Civili, & dubius de Jure Canonico, sequemur Jus civile in utroque foro; sicut & è diverso, ubi casus est decisus de Jure Canonico, & dubius de Jure Civili: Abbas late

in